

Téma 3: Národní identita a nacionalismus

1. Pomyslná společenství, Anderson

Článek (kniha) si v úvodu vymezuje za cíl přiblížit čtenáři pohled autora na nacionalismus, tvrdí, že neoliberální teorie a marxismus v této věci nepřináší správný pohled, autor sám tvrdí, že národnost či národní identita je podle něj kulturní artefakt, což se dále v článku snaží dokázat. V první kapitole se autor snaží definovat národ, či ukázat různé pohledy na národ a ukazuje složitost až nemožnost definic. Sám pak navrhuje definici: národ je pomyslné politické společenství a to existující v představách jako společenství ze samé své podstaty vnějškově ohraničené a svrchované. Dále se snaží ukázat jistou spojitost mezi tvorbou národa a krizi náboženství a dynastických říší či spíše širšími kulturně náboženskými historickými fakty doprovázející tvorbu národů v 18.století. Dále konkretizuje o náboženských společenstvích, jejich funkcích a společných znacích (jako jsou staré posvátné texty a jazyky) v souvislosti s národy a také píše o dynastických říších – tedy např. paradoxnost jejich sňatkové politiky a národnosti. Další významná věc působící na vznik národů je vnímání času a s ním i pohled na okolní svět, který se změnil. Dále dokazuje na příkladech úryvků s knih, či popisu výroby knih a novin že cosi jako národní společenství jsou imaginární, pomyslné, že každý ví, že existují, ačkoli nikdy se nepotká s ostatními. V závěru vše rekapituluje a tvrdí, že národ vznikl (zjednodušeně parafrázuji) díky krizi náboženství a jeho navázání na tradiční jazyk, díky krizi nadřazených center monarchů, a díky pojetí času. Díky dalším vlivům např. ekonomických změn a komunikace bylo potřeba nahradit tyto tradiční koncepce tvořící společenství – a tato náhrada podle něj vytvořila moderní pojetí pomyslného společenství národa.

Článek v určitých pasážích byl zajímavý v určitých se v podstatě nedal číst. Názor autora na vznik národů a pomyslných společenství nesouhlasím zcela (podle mě třeba nezminil třeba funkci národních jazyků), ale jeho postřehy jsou zajímavé. Rozhodně mě zaujala jeho myšlenka společenství – jako v podstatě iluzorní ideologie, která razí názor, že člověk je přece součástí nějakého společenství, že s ostatními má toho tolik společného, což mi připomíná ten jedinečný pocit, když třeba vyhraje mistrovství světa v hokeji – píšou „vyhraje“ – to je všem jasné, ačkoli člověk prostě nehraje na hřišti, ale sedí v hospodě a reálně fyzicky s těmi hráči nemá nic společného. To je pravda, že je to iluze, ale v rámci cílů, které v ten moment člověk má, což je třeba zábava, radost je dobrý být Čech. Je tedy pravdou, že ta společenství jsou myšlená, iluzorní, ale lidská společnost opravdu svým vývojem prokázala, že cíle jednotlivců se dobře plní ve společenstvích, které samozřejmě pak plní cíle vládnoucí třídy (v některých systémech se to snažili optimalizovat na společenstva, kde se plní cíle většiny či všech). Možná se mi nelíbil trochu úzkoprsý přístup k náboženstvím. Náboženství mají podle mě více funkcí – společenskou, mocenskou, etickou, politickou a filozofickou. Právě křesťanství a islám se z důvodu své ideologie snažili vymezit od těch ostatních – pohanů, bezvěrců. Zde je dobrá paralela s vymezením národa, který je mohl v určitých ohledech nahradit, ale to z důvodů mocenských a politických spíše než z těch filozofických – což je podle mě to pravé jádro náboženství. Takže když je národ nahradil, filozofie (moudrost) se vytratila, což může být a je problém. Ostatní náboženství - hinduistické proudy, buddhismus a v jádru i taoismus jsou mnohem více univerzální teorií, která se nepotřebuje vymezovat na úkor ostatních a ani jejich politické a společenské zájmy nejsou takové, proto je národ nikdy nemohl v tomto příměru nahradit.

Otázky:

Je možné, aby lidi dokázali někdy překročit rozdíly mezi národy? Konkrétně třeba jen v Evropě? Co tomu brání?

Šli byste bojovat za český národ? Nebo, jak moc je pro vás důležitý?

2. Renesance nacionalismu, Nuala C. Jonson

V úvodu se nastiňuje situace rozpadu východního bloku a konec studené války. Jak se rozpadl východní blok, nacionalismus se objevil jako důležité téma. Za studené války se mluvilo se o éře konce nacionalismu, dnes se toto téma znovu objevuje i díky národnímu nebezpečí v kapitalistické globalizaci a více lokálnímu pohledu se objevují noví nacionalisté.

Tento článek si klade za cíl analyzovat nacionalismus – jednu z nejstálejších ideologií za posledních dvě sta let, pomocí základních konceptů, které chce vysvětlit pro lepší pochopení světové politické mapy.

Na začátku krásně shrnuje Andersenův článek o Pomyslných společenstvích, dále o podmínkách, které znamenali tvoření národních států – např. kolektivní paměť, zvyky, tradice, symbolická krajina, které dále rozebírá.

První důležitou věcí je společný jazyk, což dokládá příklady z Belgie, Quebecu či Srí Lance.

Druhá věc pro formování nacionalismu jsou historické představy, slavná minulost, staré kulturní „zázemí“, s tímto tématem zmiňuje vymyšlené tradice či hraný „folklor“. Historie je díky tomu i předmětem manipulace (i změny) pro nacionální zájmy. V další kapitole rozebírá důležitost historických osobností a událostí, kde podává i příklad ničení soch symbolizující socialismus (Lenin, Stalin) po 1990 ve zemích původního východním bloku. Dále například hrdinů boje a vítězství, slavných lidí, kteří utvářejí národní vědomí „našich“ ikon a zároveň prezentují i sílu národa (kterou právě ukazují např. jednotlivci, čímž mu mění jeho povědomí). Autor píše o památnících na světové války a určitou hrdost na boj a národ, které některé vzbuzují v kontrastu např. s památníkem na Vietnam, kde se snaží spíše o opak a jejich vliv na národ.

Následující kapitola řeší roli žen v nacionalismu, od výtvarného znázorňování národů alegorickými formami žen, k malému zapojení žen do nacionalismu.

V poslední kapitole se věnuje území, ukazuje že všechny předchozí body pro formování nacionalismu slouží k politickému vymezení území, hranic nějakého „národního“ teritoria. Což je problém v případě zemí mnohonárodnostních, multikulturních či zemí s více náboženstvími, jako byla např. bývalá Jugoslávie, což vede k národnostním konfliktům.

Závěr článku tvrdí, že na začátku 21. století úpadek států v základní struktuře globální organizaci je mimo pozornost. Ukazuje na to, že i tyto „představy“, které vytvořili národní státy se mohou měnit a podle autora bude vzrůstat význam nacionalismu.

Autorka vystihuje základní kameny nacionalismu, kterými jsou jazyk, území, historie a osobnosti a dokládá to i příklady ze zemí světa. Odkazuje se i na minulý článek o jakési umělém, pomyslném výtvaru společenství národa. S tím, co píše souhlasím, některé věci mi přišli zajímavé a ani jsem si je tak zcela neuvědomoval a bral je víc upřímně jako např. že sochy hrdinů odkazují na to, že tito lidi položili život právě za tebe - že to může být jen politické působení na lidi a zneužívání těch vojáků v duchu nějaké ideologie národa. Dále to působení na lidi v tom smyslu, že národ je sice něco co lidi (tebe) ochrání, ale má to takovou sílu, že jednotlivec (ty) je nic a že jeho (tvoje) povinnost je padnout za blaho národa, což se je také ideologie lehce zneužitelná. Je zajímavý pohled na úlohu žen.

Dále mě přišla zajímavá moje reakce na zmínku o Havlovi a Československu, která ve mně vyvolala tu paradoxní vlnu nacionalistické radosti, kterou jsem si uvědomil, a proto o ní píšu, že to pasáž o osobnostech je pravdivá a nacionalismus v tomto smyslu je vryt do podvědomí snad každého.

Otázky:

Mění používání angličtiny naše vnímání angloamerického světa? Pozitivně? Není růst používání angličtiny i formou nadvlády?

Jaké jsou asi hlavní důvody, že se ženy tolik nezapojují do nacionalistického boje?

Žijí dnes nějakí hrdinové kterým se budou stavět sochy? Jsou současné osoby, na které je český národ pyšný?